Povilas Tebelškis

Žvalgomieji tyrinėjimai Pasvalio rajone 1997 metais

1997 m. buvo vykdomi Pamiškių senovės gyvenvietės, Vaidžiūnų senovės gyvenvietės, Vytartų senovės gyvenvietės, Norelių spėjamo kapinyno žvalgomieji tyrinėjimai.

Pamiškių senovės gyvenvietė (Pasvalio s-ja). Senovės gyvenvietė aptikta LII 1990 m. žvalgomosios archeologinės ekspedicijos metu (žr. *ATL 1990 ir 1991 metais,* V., 1992, t. 2., p. 104). 1991 m. rudenį ją žvalgė KPC.

Pamiškių senovės gyvenvietė yra kairiajame Mūšos krante. 1997 m. žvalgomųjų tyrinėjimų metu senovės gyvenvietės teritorijoje iškasta 14 1x1 m dydžio šurfų ir 1 5x2 m perkasa – iš viso 24 m^2 plotas. Nustatyta, kad kultūrinis sluoksnis išlikęs tik fragmentiškai. Šurfe Nr. 1, kastame į P nuo Pamiškių kapinyno ir į Š nuo bevardžio upelio santakos su Mūša, po viršutiniu 25–30 cm storio pilkos žemės sluoksniu užfiksuotas 15–23 cm storio tamsios spalvos kultūrinis sluoksnis, kuriame radinių nerasta. 15–30 cm storio kultūrinis sluoksnis taip pat rastas šurfuose Nr. 7, 9, 13. Šurfe Nr. 7, iškastame 37 m į V nuo Mūšos kairiojo kranto, po 35–40 cm storio arimu užfiksuotas 16–24 cm storio tamsios degėsingos žemės kultūrinis sluoksnis. Jame rasta perdegusių, nuo ugnies suskilusių akmenų, molio tinko gabaliukų, taip pat keliolika lipdytinių grublėtu paviršiumi puodų šukių. Šurfe Nr. 13, iškastame į PV nuo šurfo Nr. 7, po 35 cm storio ariamos žemės sluoksniu konstatuotas iki 30 cm storio kultūrinis sluoksnis. Jame rasta lipdytinė šukė grublėtu paviršiumi.

Tyrinėjimų rezultatai rodo, kad Pamiškių senovės gyvenvietės teritorijoje kultūrinis sluoksnis išlikęs tik fragmentiškai, jo storis 15–30 cm. Sprendžiant iš keramikos, Pamiškių senovės gyvenvietė datuojama I tūkst. viduriu–antrąja puse.

Vaidžiūnų senovės gyvenvietė. Ši gyvenvietė taip pat rasta 1990 m. LII žvalgomosios archeologinės ekspedicijos metu (žr. *ATL 1990 ir 1991 metais,* V., 1992, t. 2., p. 105). Ekspedicijos ataskaitoje nurodyta, kad Mūšos kairiajame krante yra 3 senovės gyvenvietės, pavadintos Vaidžiūnų kaimo vardu. Toje pat ataskaitoje minima, kad rasta 30–60 cm storio apnaikintas

kultūrinis sluoksnis, keletas lipdytinių šukių grublėtu paviršiumi, titnago skeltė, molio tinko gabaliukų. 1991 m. rudenį Vaidžiūnų senovės gyvenvietes žvalgė KPC.

1997 m. atlikti šios senovės gyvenvietės žvalgomieji tyrinėjimai. Jų metu įvairiose vietose iškasti 24 1x1 m dydžio šurfai. Gyvenvietės PV bei Š dalys tyrinėjimų metu buvo dirbamos.

Nustatyta, kad kultūrinis sluoksnis išlikęs tik kai kuriose Vaidžiūnų senovės gyvenvietės vietose. Tik 7 šurfų vietose (Nr. 5–8, 12, 17, 23) konstatuotas neintensyvus 30–50 cm storio kultūrinis sluoksnis. Šurfe Nr. 17 rastos 2 nedidelės lipdytinės (?) puodų šukelės. Anksčiau minėtuose šurfuose rasta tik po keletą nedidelių molio tinko gabalėlių. Dar 2 nedidelės lipdytinės (?) šukelės rastos morkomis užsodintame lauke į ŠR nuo šurfo Nr. 12. Šurfuose Nr. 1–4, iškastuose į P nuo plane pažymėtos senovės gyvenvietės teritorijos ribos, įžemis (priemolis ir žvyras) konstatuotas 1,3 m (šurfas Nr. 4)–1,9 m gylyje (šurfas Nr. 1) nuo žemės paviršiaus. Šurfuose sluoksniai panašūs: po 0,8–1,3 m storio viršutiniu šviesiai pilkos žemės sluoksniu pjūviuose matyti 50–70 m storio tamsiai pilkos be priemaišų žemės sluoksnis. Jame rasta tik viena kita kriauklelė. Labai panašūs sluoksniai konstatuoti ir šurfuose Nr. 9–11, 19. Šurfe Nr. 11 įžemis (balkšvas smėlis) pasiektas tik 2,45 m gylyje, šurfe Nr. 10 – 2,2 m gylyje. Šių sluoksnių susidarymą reikia sieti su Mūšos upe – šie sluoksniai gali būti suplauti. Mūšos potvynių poveikis pastebėtas ir kituose šurfuose (Nr. 15, 17), kur ryškiai matyti suplovimo pėdsakai.

Vaidžiūnų senovės gyvenvietę, remiantis negausiais duomenimis, galima datuoti I tūkst. viduriu–antrąja puse.

Vytartų senovės gyvenvietė. Ji yra į P nuo kelio, einančio iš Pervalkų į Pasvalio–Vaškų kelią, į ŠV nuo Mūšos ir bevardžio upelio santakos, Mūšos kairiajame krante. Gyvenvietę 1990 m. surado LII žvalgomoji archeologinė ekspedicija (žr. *ATL 1990 ir 1991 metais,* V., 1992, t. 2., p. 105). Ji užima 0,17 ha plotą. Žvalgomųjų tyrinėjimų metu gyvenvietėje ištirtas 14 m^2 plotas (viena perkasa ir 4 šurfai). Perkasoje atidengtas 20–60 cm storio tamsios žemės, pereinančios į pilkžemį, kultūrinis sluoksnis. Sluoksnis storesnis Š (aukštesnėje) perkasos dalyje. Čia, 32 cm gylyje, atsidengė iš nedidelių 5–10 cm skersmens akmenų sudėtas netaisyklingo ovalo formos

apie 1 m skersmens židinys. Jo viduje buvo degėsingos tamsios žemės. 40 cm gylyje, tamsios žemės sluoksnyje, rastos 2 nedidelės lipdytinės (?) šukės. Iš kitų radinių rasta tik įvairaus dydžio (7x5x3; 5,5x3,5x3; 5x3,5x2 cm ir panašaus dydžio) keliasdešimt molio tinko gabaliukų. Iš turimų duomenų senovės gyvenvietė datuojama I tūkstantmečiu.

Povilas Tebelškis

Excavations in Pasvalys district, 1997

On the site of Pamiškiai ancient settlement there was researched of an area as well as 14 boreholes (24 m^2) that exposed remains of a 15–30 m thick habitation zone, some pieces of modelled pottery with a rusticated surface and pieces of clay and daub structure. The ancient settlement is ascribed to the middle–end of the 2nd millennium. On the site of Vidžiūnai ancient settlement there were made 24 1x1 m boreholes; 7 boreholes revealed a 30–50 cm thick habitation zone. The findings included several sherds of modelled pottery, remains of clay and daub structure. The ancient settlement is ascribed to the 1st millennium.

On the site of Vytartai ancient settlement an area of 14 m^2 was examined, where a 20–60 cm thick habitation zone from the 1st millennium was observed.

Saulė Urbanavičienė

Žvalgomieji tyrinėjimai Upytės piliavietėje 1997 metais

1997 m. LII atliko žvalgomuosius tyrinėjimus Upytės piliavietėje (AR 745) (Panevėžio raj., Upytės s-ja, Tarnagalos k.).

Piliavietė, vadinama Čičinsko kalnu, yra apie 500 m į ŠV nuo Upytės gyvenvietės, 150 m į Š nuo Vešetos ir Uostrauto upelių santakos, Krekenavos regioniniame parke. Kalną supusios pelkėtos pievos apie 1970 m. nusausintos, upeliai kanalizuoti. Kalvos šlaitai statūs – 4–5 m aukščio, viršuje aplink supiltas 1,5–2,5 m aukščio ir apie 450 m ilgio pylimas. Jis aukštesnis ŠV krašte. Kalvos ŠR dalyje yra 85 m ilgio ir 25 m pločio bei